СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVII. Ч. 34. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 11. лютого, 1929. VOL. XXXVII. No. 34. Jersey City, N. J., Monday, February 11, 1929. THREE CENTS.

ГУВЕР ДЕРЖИТЬСЯ ЗДАЛЕКА ВІД МОКРИХ І СУХИХ

НЕ ДАЄ СЕБЕ ВТЯГНУТИ В МАХІНАЦІЇ ПРОТИСАЛУНОВОЇ ЛІГИ.

МІЯМІ БІЧ, Флорида, 9. лютого. — Гувера відвідали представники місцевої Протисалунової Ліги, щоби порозумітися в справі форсовання прогибіції в Міямі, куди пачкують алькоголь на велику скалю.

Та Гувер дав до пізнання, що він держиться здалека від такої акції, бо хоче на разі задержати повну невтральність.

КУЛИДЖ КРИТИКУЄ СЕНАТ.

ЗА ТЕ, ЩО МІШАЄТЬСЯ В НЕ СВОЇ СПРАВИ.

ВАШИНГТОН, 9. лютого. — В сенаті критиковано продажу кораблів з боку уряду. Продажу ту зарядила Корабельна Рада. Коли про це донесено президентови Кулиджови, він заявив, що сенат не має права заборонити тої продажі, яка є корисна, а на якій сенат навіть не розуміється, бо до цього, щоби це розуміти, треба бути експертом. А Корабельна Рада складається з таких експертів.

ДОМИ НА СТО ПОВЕРХІВ.

БУДУТЬ ЇХ БУДУВАТИ В НАЙБЛИЖЧІЙ БУДУЧНОСТИ.

ШИКАГО, 9. лютого. — Професор Джордж А. Бол з огайського університету демонстрував тут новий рід цегли, яка шість разів лекша від тої, якої досі уживано до будови домів. Кромі цього та цегла дуже міцна і може стояти віками. Уживаючи її, буде можна легко будувати доми і на 100 поверхів.

ЗАБИВ НЕВИННОГО ЧОЛОВІКА.

ПОЛІСМЕН СТРІЛЯВ ЗА ВТІКАЮЧИМ НІГРОМ, А ТРАФИВ У НЕВИННУ ЛЮДИНУ.

ФИЛАДЕЛФІЯ, 9. лютого. — Морис Левин вертав з вакацій, які перебув на полудні, а по дорозі вступив до Филаделфії, щоб відвідати свого давного приятеля і поробити деякі закупна для своїх готелів в Езбурі Парк і в Лейквуд.

Коли вийшов зі скрепу, втікав попри нього мурин, за яким гнав полісмен. Стріляючи за втікаючим, полісмен вцілив в саму голову Левина. Мурина зловлено, а Левин помер на місці.

ПРЕЗИДЕНТ ДАЛІ НЕ ГОДИТЬСЯ.

ВАШИНГТОН, 9. лютого. — Президент Кулидж дуже незадоволений з рішення сенату, яке обмежило будову кружляків трохлітнім речецем з тим, що кождого року належить вибудувати пять кружляків. Але мимо того мабуть таки не заложить свого вета.

КОЛИ ПРИЯТЕЛІ БЮТЬСЯ.

ДЖЕРЗИ СІТІ, 9. лютого. — Перед суддею Джаном Норисом станув Ален Смит з розбитою і перевязаною головою. Мав він зізнавати проти Чарлса Фицпатрика, котрий побив йому голову. Коли суддя казав йому підписати скаргу, він відмовився, заявляючи, що не може того зробити проти чоловіка, котрий виратував йому життя підчас світової війни, коли тріскала німецька граната. А дотого, казав Смит, Фицморис побив його тоді, коли оба були пяні.

НЕБУВАЛІ МАНЕВРИ.

ЦЕ МАНЕВРИ 360 ЛІТАКІВ, ЩО ВПРАВЛЯЛИ 36 ГОДИН.

ВАЛЬБОА, 9. лютого. — Фльота вертає з повного моря до Панами. Послідні вправи принесли багато новостей. Найбільшу несподіванку справили літаки. У маневрах взяло участь 360 літаків. Історія летництва не знає ще такого випадку. Вправи з літаками тревали 36 годин. Літаки були весь час в руху і перелетіли на загал 140,000 миль. З літаків скидувано бомби, а рівнож сліджено за підводними лодками. Виявилося, що ні одна субмарина не могла підплисти так близько, щоби могла стати небезпечною. За кождим разом, коли яка з них підпливала, її розсліджено з літаків і обкидувано бомбами.

$796,345,132 НА АРМІЮ І ФЛЬОТУ.

ВАШИНГТОН, 9. лютого. — Сенат ухвалив сьогодня закон про видаток на армію. Призначено суму $447,000,000. Знову в палаті послів перейшов закон на допомогу розбудові фльоти. На ту ціль ухвалено $349,395,132.

В БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИНОМ.

ОЛБАНІ, 9. лютого. — В леґіслятурі поставлено дві резолюції і внесено 7 проектів, щоби змінити конституцію і допомогти боротьбі з щораз більше зростаючими злочинами.

ПРИМУСОВА АСЕКУРАЦІЯ.

АЛЕ ТІЛЬКИ ДЛЯ ВЛАСНИКІВ АВТОМОБІЛІВ.

ОЛБАНІ, 9. лютого. — Ессемблимен Мілян Е. Ґудріч буде намагатися в короткому часі перевести ухвалу в справі примусової асекурації автомобілів. Кождий зареєстрований автомобіль мав би бути в той спосіб автоматично заасекурований на $2,500. З того $500 припадало би на ушкодження власности, а $2,000 на персональні шкоди.

Ґудріч каже, що є тисячі таких власників, котрі мають автомобілі, які не вартують більше як $100. Вони не дбають ні про що і їдуть нерозважно. Вони то роблять найбільшу шкоду, а що їх автомобілі незаасекуровані, то й годі добути від них відшкодовання за нанесені ними шкоди. Примусова асекурація цьому зарадить.

ЖИДІВСЬКИЙ КОНГРЕС.

СЕН ФРЕНСИСКО, 9. лютого. — Союз жидівсько-американських конгрегацій відбуває свій конгрес. Прибуло 600 делегатів.

ЗАМІСТЬ ВІНЦЯ НА ДОМОВИНУ — ЖЕРТВА НА СИРОТИНЕЦЬ.

Управа Сиротинця-Захисту У. Н. Союза одержала 8. с. м. ось-таке письмо з Ню Йорку, Н. Й.: „Даруйте, що спізнився, але ліпше пізно, як ніколи. Замість вінця на могилу бл. п. М. Угорчака висилаємо на Ваші руки 15 долярів на Укр. Нар. Сиротинець, котрим небіщик найбільше займався та старався його як найскорше видіти, через що передчасно зійшов у могилу. Вічна Йому память! А ми, оставші члени У. Н. Союза, повинні доложити праці і гроша, щоби наміри покійника як найскорше сповнились. — **Евдокія і П. Парніцький**".

ЖЕРТВА ГЛУПОТИ.

В Савт Плейнфілді, в стейті Ню Джерзи, згорів склад топлива залізниці Лігай Валей. Підчас пожежі згорів пакунок з грішми працюючого на тім складі Павла Каминовича. Ці гроші він збирав 20 років, ховаючи їх від своєї жінки. Він не хотів своїх грошей складати до банку, бо не довіряв банкам. А тепер, коли стратив все, що мав, пополнив самогубство, отруївшись ґазом.

ФОШ ВИДУЖУЄ ПОВОЛІ.

Після значного погіршення в стані здоровля маршал Фош знову почав поволі видужувати. Лікарі сподіваються, що скоро він знову повернеться до здоровля, яке мав перед останнім погіршенням його стану.

КРАСУНЯ ЕВРОПИ.

На переведеним конкурсі краси багатьома журналами Европи признання красуні Европи дістала 19-літня мадярська дівчина. Тепер вона має приїхати до Америки, щоби тут стати на світовий конкурс краси між нею та „Мiсс Америкою".

ЗИМНО В ЕВРОПІ.

Великі морози навістили майже всю Европу. Нова хвиля холодів захопила все Балтійське море та Німеччину. В багатьох місцях є жертви холодів, що замерзли на страшному вітрі з сильними морозами. Хвиля зимна докотилася так далеко на південь Европи, що навіть у Венеції замерзли канали.

БУРЯ НА ЧОРНОМУ МОРІ.

Страшна буря знову почалася на Чорному морі. Багато пароплавів терпить у морі. Боються, що два голяндські пароплави загинули в морі, бо спізнилися вже на цілу добу прийти до Констанци. Італійський вантажний пароплав, на 5,000 тон поємности, „Альбарія", що йшов з Одеси до Царгороду, захопила страшна снігова буря. Сильний вітер викинув його на румунський беріг.

ДЕ КОМУНІСТИ, ТАМ І КРОВ.

Комуністична демонстрація в Атенах, яку вони вряди́ли в Аполо театрі, скінчилася міжусобною комуністичною бійкою. Одна комуністична фракція наступала на другу з ножами, револьверами, киями і т. д. В наслідок комуністичної „політичної дебати" вийшло 12 з тяжкими, а 42 з більшими чи лекшими ушкодженнями. „Дебати" ці припинила поліція.

400 ПРОВАЛИЛОСЯ НА ЛЕДУ.

В Австрії біля Реґенсбурґа провалилося 400 осіб, що ховзалися совгами на замерзлім Дунаю. Несподівано тріс лід і сотки ховзунів опинилися в зимній воді Дунаю. Досі ще не відомо, чи хто загинув, але поневільні купальники таки досить налякалися, бо підняли страшну паніку й зойк, добиваючись до берега.

НЕ ПОМОГЛА Й ЗИМНА КУПІЛЬ.

Знаний у Дрогобиччині злодій Павло Ціпкайло вертав оноді з наладованим чужим добром „пакзаком" до хати, коли це несподівано зустрів постерункового. Той зажадав від злодюги леґітимації, а Ціпкайло замість неї витягнув з кишені револьвер і зранив постерункового в руку. Сам утік. Та вислана швидко погоня приловила небезпечного пташка у Винниках і коли вже вели його до громадського уряду — Ціпкайло вирвався і, користаючи з пітьми, побіг на млинівку сховатися. Тут одначе лід заломився і злодюга мусів стояти в воді, тримаючи тільки голову над водою. Поліція тимчасом переводила далі при помочі ліхтарень обляву і врешті найшла Ціпкайла в тій зимній купелі. Боячися, щоби бідачисько не перестудився — витягнули його постерункові з води, а переконавшися, що в „пакзакови" є 10 крадених светрів, завела Ціпкайла до криміналу в Бориславі, де по зимній купелі загріється до схочу.

НЕ ТІЛЬКИ В НАС.

Часописи в Лодзі доносять, що в околиці цього міста появилися також „чудотворці", до яких за порадою йдуть не лиш люде з села, але й інтеліґенти. Один з них, якийсь Ґрингус, має тільки пацієнтів, що і лікар міґби йому позаздростити. А як лічить? Одній, хорій на болі жолудка, жінці дав зїсти червоний порошок, при чому вона мусіла два рази перескочити поріг, цілувати якісь шмати та слухати гавкання „чудотворця". Иньший, обвішаний мішочками та торбинами від ніг до голови „чудодієць", пішов у повіт, несучи „ліки" проти болю голови, ломання в костях, кашлю і тяжкого пороку. А люде розкуповують їх. Щож — видно, дурні всюди родяться, а на людську глупоту ліку й чудотворці не мають.

ХОТІВ ВЗУТИСЯ.

Якісь злодії обікрали склеп Біништока у Львові, звідки забрали черевики на 3,500 зол. Кілька днів пізніще прилапала поліція злодія Михальчишина в хвилі, як він з товаришем хотів перенести кудись 38 пар черевиків, схованих під снігом. Михальчишина і його побратима арештували і повели до тюрми... босих...

ЗЛОДІЙ НА ЗЛОДІЯ.

Знаний варшавський поліції злодій Душникевич вибрався в свято „Тших крулі" з жінкою в гості до свого товариша. В часі його неприсутности вдерлися до хати Душникевича мабуть його таки колеґи по фаху і оголили її зовсім. Душникевич трохи не тріс зі злости, побачивши порожні шуфляди і шафи і не завідомлюючи поліції, почав пошукування на свою руку.

ОТВОРЕННЯ ЕМІҐРАЦІЙНОГО РУХУ ДО КАНАДИ.

В порозумінні з канадійськими властями еміґраційний уряд при польському міністерстві праці та суспільної опіки постановив відновити в найближчому часі рекрутацію еміґрантів до Канади. Контингент еміґрації на надходячий сезон буде 3,000 людей.

ТУБЕРКУЛЬОЗА В РУМУНСЬКІЙ АРМІЇ.

„Універзул" пише у вступній статті „Туберкульоза в армії", що з причини недбалости при бранці число сухітників в армії є дуже велике. Туберкульоза пройшла навіть в офіцирські ряди. Військова газета „Ревіста інфантерії" пише: „Річно тратить наша армія велике число офіцирів, яких забирають немилосердні слабости, зпоміж котрих є туберкульоза на першім місці. Спеціяльно прорідила ця хороба ряди нижчих старшин. Оден одніський полк втратив у протягу кількох місяців трох достойних старшин (двох капітанів і одного поручника), яких забрала туберкульоза. Пограничні полки подають просто застрашаючі статистики: більше як половина старшин хорують на сухоти в ріжних стадіях. Колиб так оголошено докладну статистику про жовнірів, хорих на сухоти, то число хорих прямо настрашилоб нас".

Чи треба до цього коментарів?

ДОРОБИЛИСЯ.

Янек і Вацлав Слободзян з Копичинець задумали доробитися маєтку не на чім иншім, а на ошуканню асекураційному. Винаймили отже в Миколи Стадника одну кімнату, розтрубили по цілім місті, що закладають складницю яєць, і заасекурували її на 11 тисяч золотих. Чи йшла в рух та складниця, чи ні, — досить, що перед кількома днями вибух на подвірю вогонь і складниця згоріла. Брати вже затирали руки та ладили торбу на гроші — коли це поліція вмішувалась, що у цілій складниці не було й одного яйця і Слободзяни пішли за крати, де чекати будуть на науку суду про асекурацію від огню.

ДЛЯ НАУКИ..

Віденський учений Ротшілер усе життя посвятив для цього, щоб досліджувати підземні печери. Ще в липні мичулого року вибрався він у нову наукову подорож по печерах і від того часу загинув. Щойно перед тижнем найшли його кости припадково в одній печері в Австрії. Нещасний учений заблудив у підземних корит рах і згинув з голоду. До останної години хвилі робив він записки, які просто жах читати. Останки Ротшілера перевезено до Відня та поховано у великій параді.

ЧЕРЕЗ НЕОСТОРОЖНІСТЬ.

Марія Урізен з села Старкішкі недалеко Вильна вийшла з хати, лишаючи в колисці 3-місячну дитину. Повернувши вечером до хати, побачила нещасна мати страшний вид: колиска була вивернена, а побіч неї лежали окервавлені, недоїджені рештки дитини. Показалося, що в часі її неприсутности свиня влізла до хати і дитину пожерла.

МАСОВА ВИСИЛКА ТРОЦЬКІСТІВ ІЗ СССР.

НЕ ВІДОМО, ЧИ ЗНАЙДЕТЬСЯ ЯКА ДЕРЖАВА, ЩОБИ ПУСТИЛА ДО СЕБЕ ТАКЕ ЗІЛЛЯ.

МОСКВА (СССР.), 9. лютого. — Раковському, Радекови та иншим визначним комуністам-троцькістам загрожує виселення з Росії, без права повороту назад. Можливо, що за кордон будуть вислані всі 1,500 троцькістів, яких арештовано останніми днями в ріжних містах СССР.

Лише питання, чи знайдуться такі держави, котрі згодилися би впустити до себе таку скількість комуністичних агітаторів. По чутках, Троцький ще знаходиться в Росії й відмовляється їхати до Туреччини, стараючися дістатись до Німеччини.

Думають, що коли Раковського вишлють з СССР., то Румунія буде вимагати від тієї держави, де він оселиться, щоб вона видала його Румунії, як румунського підданця, що засуджений до смертної кари за державну зраду.

В червоній армії роспочалася „неділя (тиждень) вичищення троцькістів" з армії.

БОЛЬШЕВИКИ ПРОТИ АБІБУЛИ.

СССР. ЗАЯВИЛА УЛЬТИМАТ НОВОМУ ЕМІРОВИ АФГАНІСТАНУ З ВИМОГОЮ НЕГАЙНОЇ ВИПЛАТИ ВІДШКОДОВАННЯ ЗА ЗБРОЮ, ЩО ВОНА ПРОДАЛА АМАНУЛІ.

ЛОНДОН (Англія), 9. лютого. — Англійський посол в Афганістані повідомляє, що большевицьке правительство заявило ультимат Абібулі, щоби на протязі 48 годин його правительство попросило вибачення за насильства та образу радянських підданих, які перебувають у Кабулі. Найбільше большевики протестують проти того, що Абібула примусив 10 радянських летунів, що були інструкторами в Аманули, робити розвідку проти Аманули. Абібула тримає в себе родини цих летунів як заложників.

Крім того радянський уряд вимагає від Абібули щоби він заплатив негайно 25,000,000 долярів за зброю, яку большевики привезли для Аманули. Коли на протязі 48 годин СССР. не буде мати задовольняючої відповіди, радянське правительство грозить „залишити за собою повну волю дальшого поступовання".

НЕПОМІРНІ ВИМОГИ ФРАНЦІЇ.

ФРАНЦІЯ ВИМАГАЄ, ЩОБИ НІМЕЧЧИНА ЗАПЛАТИЛА ЇЙ УСІ ВИТРАТИ, ЗВЯЗАНІ З ВЕЛИКОЮ ВІЙНОЮ, ТА ЗАПЛАТИЛА ЇЇ БОРГИ АМЕРИЦІ И АНГЛІЇ.

ПАРИЖ (Франція), 9. лютого. — На найближчих репараційних переговорах Франція буде вимагати від Німеччини 8,190,000,000 долярів відшкодовання. Головні вимоги Франції росклалаються по таким пяти пунктам:

1. Франція вимагає 3,978,000,000 долярів відшкодовання за знищене приватне майно Французів підчас війни.

2. Франція буде домагатися від Німеччини виплачення допомоги її інвалідам, як це зазначено у Версальському мирі.

3. Німеччина мусить покрити всі французькі військові борги, які були затягнені підчас війни.

4. Німеччина мусить платити свої щорічні репарації в тих квотах, які будуть усталені репараційною комісією.

5. Франція вимагає, щоби Німеччина випустила певні зобовязання на міжнародний ринок, якими виплачувалаб свої репарації.

До Парижа вже прибули американські експерти для участи в комісії по перегляду репарацій.

ВІЙСЬКА СТРІЛЯЮТЬ У ГІНДУСІВ.

ПОХІД НА ЗНАК ЗАМИРЕННЯ ГІНДУСІВ З МАГОМЕДАНАМИ СКІНЧИВСЯ НОВОЮ КРІВАВОЮ БІЙКОЮ.

БОМБЕЙ (Індія), 9. лютого. — Після того, як між адерами Гіндусів та магомедан був підписаний мир, магомедане вряди́ли похід миру. Але коли на одній з вулиць міста вони проходили мимо трупа недавно зарізаного Гіндуса, великий натовп Гіндусів знову напав на магомедан, чим роспочалася нова різня.

Англійське військо стріляло в натовп зі скорострілів, щоби привернути спокій. Підчас цього „привернення порядку" лише в одній дільниці Бомбею зістало 30 убитих та більше 100 ранених. Взагалі числять, що в цей день було більш як 50 убитих та 400 поранених Гіндусів і магомедан.

Спокою ще не привернено й досі, а тому треба чекати дальших кривавих жертв з обох сторін. Особливо тепер, коли обидві сторони обвинувачують одна другу в порушенню тільки що складеного миру, може прийти ще до більшої різні.

ДЕ ВАЛЕРА У ВЯЗНИЦІ.

ЙОГО ЗАСУДИЛИ В АРЕШТ НА 1 МІСЯЦЬ ЗА ПЕРЕХІД КОРДОНУ БЕЗ ДОЗВОЛУ.

ЛОНДОН (Англія), 9. лютого. — За недозволений перехід кордону з вільної Айриської републики до Ульстера, Імона де Валеру посадили на один місяць до вязниці. На суді він пробував говорити старою айриською мовою, на що суддя йому завважив, що з таким же успіхом він міг би говорити через перекладчика і по грецьки.

Заява детектива, який арештував де Валеру, що у потязі він говорив з ним лише по англійськи, викликала загальний сміх у суді.

УБИТО ДВОХ ВАРТОВИХ.

БУДАПЕШТ (Угорщина), 9. лютого. — В Дебречині вбито двох вартових, що охороняли склади пороху. Невідома банда напала на вартових, стараючись дістатися до порохового складу, очевидно з метою його зірвати.

Напасники, одбиті вартовими, втікли до близького ліса, але вони встигли вбити двох вартових.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDFD 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 0, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Oorder.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ІСТОРИЧНА ПОДІЯ

Дня 7. лютого закомунікував кардинал Ґаспарі, папський секретар для справ закордонних, дипльоматичним представникам чужинецьких держав, що між Ватиканом й італійським урядом наступила згода. Згода та має бути підписана в Лятеранській Палаті, а підпишуть її премієр Муссоліні і кардинал Ґаспарі. Один в імені італійського короля, а другий від імені римського папи.

В той спосіб закінчується конфлікт між Ватиканом та італійською державою, який тягнувся ще від 1870 року, коли то революційні італійські війська ввійшли до Риму і коли то знесено папську державу, а проголошено Соборну Італію.

Римські папи не узнавали цього акту, що зносив їхню територіяльну суверенність. На знак того протесту папи римські не покидали від сього часу Ватикану і ніколи не виходили поза його границі. Та добровільна „неволя" тепер скінчена. Заключена угода признає папську територіяльну суверенність. Вправді це відноситься до дуже малесенької території, але тут не ходить о простір землі, а о принціп. Супроти цього неволя папська скінчена й папа буде міг виходити з Ватикану, а навіть відвідувати далекі краї. І хто знає, чи не приїде ще й до Америки, бо й про це вже тут говорено.

Відносини між італійською державою і Ватиканом реґулює специяльно заключений конкордат. Силою того конкордату буде італійська держава виконувати на папській території карну юрисдикцію і мати деякі права, які на ділі колідують з суверенністю папи. Та тут ходило Ватиканови більше о моральний престіж як о фактичну владу. Зате італійська держава пішла на великі уступки Ватиканови. Відносини між Ватиканом й Італією будуть тепер менш-більш такі, як були між Австро-Угорщиною і Апостольською Столицею. Попри цивільні шлюби, будуть узнані важними католицькі церковні шлюби. Вистарчить священикови тільки повідомити світську владу, що такий шлюб відбувся. Католики не зможуть дістати розводу, а духовенство католицьке буде наділене спеціяльними привілеями. Засуджений за злочин священик не буде відсиджувати тюремну кару в тюрмі, а тільки в монастирі. Хіба що позбавлять його священичого чина, тоді буде можна його судити як звичайну людину. Знову епископи і священство зобовязані за ті уступки складати спеціяльну присягу на вірність державі.

З приверненням папської територіяльної суверенности виринає питання, як поставляться до цього Злучені Держави? Чи вишлють до Ватикану свого дипльоматичного представника, як висилали до 1869 року, чи ні? Справа та відібється цілком певно широким відгомоном в сенаті.

„ОРҐАНІЧНА ПРАЦЯ" В СТАРІМ КРАЮ.

(Оригінальна допись до „Свободи" з Галичини.)

II.

І доси ще є спірним у польських істориків і політиків, чи повстання Поляків проти Росії в роках 1863 і 1864 принесло Полякам окрім великанських страт також і значні користи, чи ні.

Недавно померший польський історик полковник Грабец (псевдонім) стверджує, що в тім повстанню стратили Поляки **двайцять тисяч** забитих, **шість тисяч двіста девятьдесять полонених, а пятьдесять тисяч** вислано адміністративним порядком **на Сибір.** Крім того мусіли Поляки заплатити кількадесять міліонів рублів контрибуції, а многим власникам дібр, котрі були в якийнебудь спосіб причасні до повстання, поконфісковано їх.

Як бачимо — втрати кольосальні, а з уваги на це, що повстання те згори було безвиглядне — многі польські історики називають його і доси — **„шаленством".**

Та Ґрабец є іншого погляду і каже, що воно було **історичною конечностю.** Після нього безпосе, дно перед рухом повстанчим 1861—1865 років видно було надзвичайний, просто хоробливий **застій** національного життя та упадок польської культури. Тимчасом майже безпосередно по рухах тих років бачимо пишний („вспаняли") **розцвіт національного життя,** як також могучий **розмах** національної творчости на кождім полі.

Впрочім ціле те повстання уважає він лише за **збройну маніфестацію!**

Дуже це гарно — але ми, стоячі з боку, позволимо собі на ось яку увагу: Чи та маніфестація не замного стояла, і чи не втрачено через те повстання такого великого числа надзвичайно спосібних людий, (ось нп, поет Романовскі, Ст. Бобровскі і сотки инших), що при їх помочи і при підмозі хоч би лиш десятої частини тих капіталів, що пішли на контрибуції, мож було осягнути далеко більший розвій польської культури і ще більший „розмах" національної творчости?!

Все то будуть важкі питання, зосібна для тих народів, що й тепер є еще поневолені, і для котрих досвід з польських повстань та революцій повинен і тепер еще достарчити неодного поучаючого висновку.

Певна річ — було би дуже інтересним зсумувати і нам наші страти за часи **наших послідних визвольних воен** в роках 1918—1920. — та це не так легко зробити. Впрочім ті наші війни не були ніякими повстаннями, але лише **цілком законним виконанням права на самоозначенне** по розпаді двох держав, до котрих нас проти нашої волі, отже і протизаконно — втягнула була чужа перемога. І ми лише боронили того нашого права проти безправних посягань сусідів на нашу землю і волю.

Колиж собі це усвідомимо, то доперва тоді зрозуміємо гидь і нікчемність поради, даної тим галицько-українським політиком нашому міністерству (секретаріятови) війни в маю 1919 року, щоби негайно **наша** галицька **над сто тисяч люда числяча армія піддалася на ласку і неласку Полякам і зложила** перед ними **зброю!**

Ми не повставали проти нікого і не боролися з ніким, кому би ми хочби лиш „присягали на вірність". Ми зістали попросту **завойовані** і в тім положенню знаходимося і доси.

Але мені тут ходить тепер о що іншого; о це, як Поляки по погромі взялися до своєї „праци орґанічней", серед яких обставин вони це робили, а далі і о це, серед яких обставин ми тут, в Галичині, по нашім погромі найшлися, і як ми до тої орґанічної праці повинні забиратися.

Отже услівя, серед котрих ми тепер в Галичині живемо, є безумовно кориснійші, ніж ті обставини, серед котрих знаходилися Поляки на своїх етноґрафічних землях в Росії по повстанню **1863—1864** років. Зате просто в упривілійованім положенню найшлися в Галичині не лиш чесні польські політичні еміґранти з Росії по 1864 році, але і всілякі польські „уцекінери" та „зостаньци" — і всьо то знайшло заняття та удержанне і в тих свіжих почасти організаціях економічних та просвітних, котрі як гриби по дощи почали виростати в Галичині власне в двох найблизших десятиліттях по цім повстанню. Окрім вже згаданих, належали тут між иншим і „кулка рольніче", і „товаржиство освяти людовей" і „товаржиство педаґоґічне" і много инших в цім роді.

А о право горожанства певно їм не було так тяжко боротись, як ось нашому Наддніпрянцеви поміж нами. Польський намісник уділяв їм його без найменшої трудности.

Наша „орґанічна праця" знаходить отже на кождім кроці трудности і перепони, про котрі наші американські браття і поняття не мають, зосібна ті, що памятають галицькі відносини ще за Австрії.

Правда, і тоді ми були безпосередно під польським гнетом, але всеж таки над обома сторонами стояв ще Відень, а зосібна віденський парлямент. А там вже можна було наших делікатних панів троха і завстидати перед европейською публикою та пресою.

А тепер? У Варшаві? Перед ким мають вони встидатися? Перед самими собою?!

Ось возьмім такий приклад: десятки „Луґів" розвязують у нас, бо кажуть, що вони не сповняють своїх завдань і нпр. при тім чи иншім пожарі не явились на час до гашення.

Чиж це не інтересне? Чи не варт це розголосити в американсько-анґлійських ґазетах? Чиж чув хто, щоби розвязано коли яке спортове товариство за це, що замало, або цілком не управляло копаної або ситківки? Чи розвязано коли яке співацьке товариство за те, що не давало концертів, а касинове за те, що замало в нім грано в карти?!

Але „в Польсце — як кто хце" — і на те ради нема!

Або возьмім хочби ось такий маркантний випадок:

Одна читальня зголошує в старостві аматорське представлення звісної ще з 60-тих років минувшого століття оперетки **„Підгіряни".** Старостово казало собі предложити один примірник тексту, та остаточно не дозволило на те представленне. А з якої причини? А з тої, що там співається пісня **„Ми в луг підем всі з косами",** а це попросту пахне зазивом до збройного бунту. Шановний референт староства позволив собі перечитати слово **„луг"** немов писане через велике **„Л"** (отже „Луг"), а що „Луг" є гімнастичним товариством, отже пахне „мілітаризмом", — то якже йому ще давати в руки **коси,** очевидно, **на шторц набиті,** так як то було колись „под Рацлавіцамі"?!

Очевидно, не хотілося панови референтови читати цілої строфки, котра звучить:

„Ми в луг підем всі з косами,
А як станем в ряд,
Луг устелиться травами
Скошеними в лад".

Та ні! Він її перечитав, але він хотів показати себе дуже „віцовним", щоби потім мати чим похвалитись в „гандельку пржи вудечце", або дома підчас обіду перед своєю Вандечкою, як то він добре досолив тим „Українцам".

Отце лиш дві малі ілюстрації до того, серед яких обставин доводиться нам в Галичині робити хочби лиш цілком звичайну, щоденну „малу національну роботу".

Що декому, особливо з молодших, уже вривається терпець і вони беруться до троха **„гучніших"** засобів оборони, це мусить бути для кождого легко понятним, хотя ми, звичайні робітники „орґанічної праці" вже на них впливу не маєм. Свою роботу вони вже роблять на власну одвічальність і ризико...

Д-р Кирило Трильовський.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ІЗ НАШОЇ МУЗИКИ

(НОВІ МУЗИЧНІ ТВОРИ.)

До поширення та спопуляризовання нашого національного імени у цілому світі помогла нам наша пісня. Вона, цей скарб народної творчости, не тільки захопила культурний світ, але й переконала його у тому, що народ, який має такий доробок — це не дикуни та горлорізи, а народ із глибокою душею та чутким серцем.

Пісня промостила нам у світ дорогу і бувби гріх, колиб ми тій дорозі дозволили заростия і не використали її на добро нашої нації.

Після появи збірника українських народних пісень на скрипку із пяном, що видала його Українська Музична Накладня в Ню Йорку, видало Музичне Видавництво Ед. Шуберт енд Ко. Інк. в Ню Йорку три композиції на скрипку з пяном нашого скрипака і композитора Р. Придаткевича, це

1) Козачок (з Великої України),
2) Янічок (з Лемківщини),
3) З буйним вітром на розмовоньці (з Гуцульщини).

Усі три композиції взяті із нашої народньої лірики (танок і пісня), але тут вони не у своїм первіснім виді, а зідеалізувані мистецьким способом. Повновартісні це композиції, а під цим треба розуміти: багаті своєю мельодикою та ритмом, повні краси та брилянтні, а що найважніше це те, що народна мельодія не затратила свого питомого чару і як композиція видержана на височині як у сольовій (скрипковій) партії так і в супроводі (пяно).

Вимагають вони від соліста немалої техніки і смаку, хоч і тут автор пішов на руку слабшим скрипакам, даючи їм тяжкі місця в улекшеному виді. — На публичні виступи вони дуже надаються — і певно, що не тільки своя, але й чужа авдиторія дасть їм признання.

Знаю, що американські лі- ричні видавництва заінтересувалися нашою художньою музикою і навіть мають у себе приготовлені українські композиції наших авторів, а ждуть вони із виданням на... попит нашого загалу.

Треба листовно запитувати і просити о українські композиції такі видавництва, як: Carl Fisher, Inc. Cooper Sq., New York, N. Y.; або Edw. Schuberth & Co. Inc., 11 East 22nd St., N. Y. C.; або C. C. Birchard & Co, Boston, Mass; а ми певні, що ті видавництва скоро задовольнять потреби наших музикантів.

Заздалегідь зверну увагу нашого громадянства на те, що небаром вийде Альбом наших пісень на пяно, зладжений композитором з Галичини Василем Барвінським, якого твори як в Европі так і в Америці стають дуже популярними. Збірник цей виходить в Українській Музичній Накладні в Ню Йорку.

М. О. Гайворонський.

В. Будзиновський.

ТІ, ЩО ЗНАЛИ ЙТИ НА СМЕРТЬ

(Історичне оповідання).

(16)

Подобайло увійшов з козаками до табору і підбіг до Кричевського. Саме в хвили, коли простягнув до Кричевського руку, сей схопився за око, захитався і впав під ноги Подобайла. В таборі рознеслася чутка, що Кричевський погиб. Се затрівожило козаків, але одночасно й роззвірило їх. Вони стали вискакувати зза свого валу, та з шаблями й сокирами кидалися на Литовців. Коли Радзівіла звістили, що козаки не лиш один бік свого табору звільнили від облоги, але й вискакують з табору і переходять до атаки, литовські сурми відкликали військо до литовського табору. Се сталося в саму пору, бо лиш козаки Подобайла мали порох; козаки Кричевського вже не мали чим стріляти. На добавок їх отаман, поцілений кулею в кість під оком, лежав без тями.

Аж тепер, коли ворог вступився, козаки Кричевського почули, що се значить пару діб сидіти на кони і від самого рана до ночи битися. Сильніші і жвавіші перевязували рани і водою холодили пострілених. Трупи кидали на вал, щоби його змішнити. Инші лягали, де хто стояв, на землю, і важко дишучи, відпочивали. Вартою обставив табор Подобайло своїми козаками. Його козаки повисувались також з табору, збираючи мушкети погибших Литовців і визбируючи їх порошниці. Сего добра принесли до табору чимало.

Стягнувши своє військо назад до табору і обставивши його вартою, Радзівіл позвав старшину на военну раду, себто на те, щоби вислухали його приказів. Ся рада вже не була така численна, як перед боем. Пару офіцирів погибло вже в часі атаки козаків на греблю; богато відійшло на бік, щоби в найліпшім случаю лишитися нідочого непригожими інвалідами. Найбільше князь жалував за очайдухом поручником Прокульбіцким.

— Де Рот?... Де Віхман? Де Юшкевич, Пшикопскі, Котовскі, Больт, Крамер, Ґусман? — князь питав. — Де той, де сей?

— Впав, тяжко ранений, не вернув! — відповідали йому.

— Пороху військо справді вже не має? — князь спитав.

— Окрім гарматного на пару стрілів, є тільки сей порох, який ми знайшли в козацькім таборику. Менше як се, що ми нині вистріляли, — відповів Тіценгавз.

— Я ніяк не второпаю, яким способом козаки в кільканацяти мінутах построїли свій табор і так сильно укріпили його. Не маючи досить гарматного пороху, штурмом табору не возьмемо. Кричевського треба буде взяти облогою. Побємо його і все його військо дістанемо в наші руки голодом. Козаки мабуть також вистріляли всю свою муніцію, харчів не мають. Досвіта обступимо цілий табор. Спробую такої штуки, якою Поляки вже нераз без бою діставали в свої руки всіх козацьких повстанців. Як Жулкевскі зробив був з Наливайківцями, так спробую зробити тут. Черні, що була в таборі Наливайка, Жулкевскі зобовязався був дати помилуванне, коли йому видадуть Наливайка з усею старшиною. Коли та чернь, покладаючися на слово польського гетьмана, видала йому старшину і сама вийшла з табору, Жулкевскі вирізав усіх козаків і усю чернь, Наливайка зі старшиною видав у руки ката.

— Колиж бо в таборі Кричевського нема черні. Там самі козаки, котрі вже показали нам, що знають іти на смерть, — замітив Тіценгавз.

— То заждемо ще днину-дві, аж голод зломить їх.

На сім литовська военна рада скінчилася. Саме тоді в таборі козаків Кричевський лежав на розстеленім на землі килимі, окружений своєю старшиною. І тут хибував неодин. Не було Невмерицького, не було Бруяки, не було сего й того. Біля Кричевського лежав затиснувши зуби і тільки нишком постогнуючи, Хотольський.

— Що будемо діяти? — питали старшини, коли Кричевському вже розказали, що Литовці відступили, та що до табору увійшов Подобайло з невеликим, але свіжим, не перетомленим військом. — Таки зараз вдарити на литовський табор, чи ждати, аж ворог завтра знов стане добиратися до нас?

— Ні одно, ні друге, — Кричевський відповів. — Козаки, поки билися, то билися, бо були розрухані, розпалені. Тепер, коли всі лежать покотом, прийшло обезсилення. Подобайлових замало. Нам треба буде таки зараз нишком вступитися відси. Коби тільки Литовці не підглянули, що відходимо. — Я з моїми мігби лісом обійти литовський табор і від півночи, де вони мабуть не пильнують його, підповзти, та вскочити в саму середину табору між сплячих. Вони також перетомлені. Заки очуняють, можнаби богато перебити, і користаючи з паніки, втечи, — Подобайло замітив.

Нині такої штуки не втнеш. Коли ми вже нині зробили Радзівілови таку несподіванку, що вдарили на него зі сторони противної, як та, з котрої він дожидав нас, то він тепер буде пильнуватися, щоби ми такої штуки ще раз не втяли. Атакувати Радзівіла вже не наша сила. І не оборонимося, як завтра він вдарить на нас. Хочби до решти поломив собі зуби, то нас таки возьме. Возьме, як не гарматою, то голодом. Сидіти тут до завтра, значилоб тілько, що цілком непотрібно занапастити решту війська, Україні так потрібного. Сеж найліпше військо України, котра небогато має таких полків.

— То відійдемо ще сеї ночи? — старшини питали. — Радзівіл піде за нами.

— Як піде, то недалеко зайде. Приказ нашого гетьмана ми вже виконали. Він приказав нам Литовців не впустити на Україну. У Радзівіла тепер тільки недобитки. Що він з таким військом вдіє, як справді піде далі? Як тільки роздобудемо порох, то ще раз загатимо йому дорогу. На те спасаймо військо, зараз відходячи відси.

Старшини розбіглися по табору роздрухувати сплячих козаків і ладити їх до походу. Подобайлові козаки визбирали зайву зброю і вкинули її до дріпрового затону, щоби, як по пару днях литовське військо відійде, вернути і зброю назад видобути з води. Ранених покладено на ноші пороблені з мушкетів та постяганих з коний дерг і килимів. Вся та робота була зроблена протягом одної години. Тихо, без гамору військо стало виходити з табору і щезало в лісі. Послідні вийшли деякі старшини з тими козаками, що несли Кричевського і Бруяку. Нараз, яких двіста кроків за табором, Кричевський приказав станути.

— Ідіть, хлопці, далі, мене лишіть тут, — промовив.

— Щооо? — вихопилося з уст всіх, що були коло Кричевського.

— Чи з вас може хто думає, що я ще подужаю?

Козаки мовчали, не потішали його. Вони всі знали, що його години почислені. Чейже на руках кождого з них неодин їх товариш скінчив так, як ось тепер кінчив їх наказний гетьман.

— Отже бачите, — Кричевський зачав наново. — Велика буде Божа ласка, коли Бог позволить мені дотягнути до полудня. Коли вже мушу вмирати, то хочу вмерти між тими, котрі вмерли на мій приказ. Як возьмете мене з собою, то поховаєте мене десь по дорозі. А я хочу, щоби на вічний сон поклали мене вкупі з тими, що знали йти на смерть; вкупі з тими, що разом зі мною дали своє життє за свою батьківщину. Се одно. Друге, хочу побалакати з Радзівілом, щоби йому до решти відобрати охоту здоганяти нас.

Кричевський замовк. І старшини мовчали. Стояли, безрадно позираючи один на одного. Один одного питав очима, що їм діяти. Їм соромно було лишати безпомічного товариша, ще й отамана.

Нараз Кричевський на силу підвівся. Його усмішка крізь біль лиця казала, що йому прийшла якась добра думка. Чудний був сей усміх на викривленім з болю лици.

(Далше буде)

Б р а т ч и к (до сестри): Марійко, ходи до хати. Гості прийшли.

С е с т р а: А відкіля ти знаєш, що це гості?

Б р а т ч и к: Бо мама так весело сміється з татових жартів.

—o—

Полекша в сплатах.

К у п е ц ь: То ласкава пані хочуть заплатити останню рату за колиску. А як здоровлячко хлопчика?

— Дякую, він уже вчора оженився.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Член У. Н. С. — Конвенційні проекти мусять бути ухвалені відділом У. Н. Союза, основно обговорені і переголосовані. До того треба їх підписувати, а не анонімно посилати, як Ви це зробили.

А. Л., Еденбурґ, Па. — Можливо, що Ваша медицина добра, але нам таких порад оголошувати не можна.

Ф. Ш., Гартфорд, Конн. — $2 відослано до Обєднання на призначені Вами цілі. Поезія, яку надіслали, має зміст, але з римом і ритмом недобре. Тому годі містити.

ПОШУКУЄМО 57 УКРАЇНЦІВ З $100.

II. СОТНЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ СІЧИ В ЧЕСТЕР, ПА., МАЮЧИ НА УВАЗІ КОНЕЧНІСТЬ ПОБУДОВАННЯ ДОМУ УКРАЇНСЬКИХ ІНВАЛІДІВ КОШТОМ АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ, ПРИДБАЛА $100 І ПРИЗНАЧИЛА ЇХ НА ТУ БЛАГОРОДНУ ЦІЛЬ.

ПРИ ТІЙ НАГОДІ ЗВЕРТАЄТЬСЯ СОТНЯ ДО СВОЇХ ТОВАРИШІВ, СІЧОВИКІВ ДЕМОКРАТИЧНОЇ СІЧИ, З ТАКИМ ЗАКЛИКОМ:

ДЛЯ СІЧОВИКІВ НЕ МОЖУТЬ ІСТНУВАТИ ВАЖКІ ЧАСИ, КОЛИ ИДЕ О ЖЕРТВУ НА ОБОРОНУ РІДНОЇ ЗЕМЛІ, ЧИ НА ТАКУ ЦІЛЬ ЯК ДІМ УКРАЇНСЬКИХ ІНВАЛІДІВ.

СІЧОВА СОТНЯ НЕ МОЖЕ СПІВАТИ „ДУШУ ТІЛО МИ ПОЛОЖИМ", НЕ ЗЛОЖИВШИ НАВІТЬ $100 ДЛЯ ТИХ, ЩО ДІЙСНО НАСТАВЛЯЛИ ТІЛО І ДУШУ В ОБОРОНІ РІДНОЇ ЗЕМЛІ.

ТОМУ ПОЗІР, СІЧОВИКИ! ДІЛОМ І ЖЕРТВАМИ ЗАМАНІФЕСТУЙМО СВІЙ ПАТРІОТИЗМ, СКЛАДАЙМО СТОДОЛЯРОВИЙ ДАР НА БУДОВУ ДОМУ УКРАЇНСЬКИХ ІНВАЛІДІВ.

НАШУ ЖЕРТВУ ВИСЛАНО ДО КРАЮ ЧЕРЕЗ:

OBYEDNANYE
P. O. BOX 411,
PHILADELPHIA, PA.

НАШИМ БОРЦЯМ.

Гей-же, ви, борці за мрії,
За кращу долю рідної хати,
Колись сповняться ваші надії,
Ми ще мусимо вільними стати.
Тисячі вас лягло за кращу [долю,
А мільони терплять неволю.
Нехай не згаснуть стремління [ваші,
Зацвитуть колись сади наші,
Воскресне Вкраїна славна, [богата,
Коли будемо боротись завзято.
Неньці-Вкраїні обітремо [сльози,
Й ворога кинем собі під [ноги.
Ви ждіть... бо прийде хвиля,
Ще усміхнеться Ненька-Вкраїна
І ми зза моря будем гукати,
Вінці лаврові будем вам слати.
Будем вам слати щирий привіт,
Вас величати стане весь світ.

Галя Чорноока.

ЯКІ ЛІТА НАЙВІДПОВІДНІШІ ДЛЯ ПОДРУЖА?

Одна з англійських ґазет розписала анкету на цю тему, з нагоди золотого весілля пастора Гекінґа, популярного в Анґлії письменника. Сам ювілят висловив погляд, що найвідповідніші для того літа для жінки 22, для мущини 25. Поет Пернет противний подружю занадто молодих людей. Такі молоді люде мають іще за мало досвіду. Найвідповіднішою порою вважає поет літа около трицятки. Природник і подорожник Розіт Форбс вважає індивідуальним, в якому віці хто повинен заключати подружа. Одна авторка каже, що жінка щойно тоді повина вийти замуж, коли вже моттиме вдоволитися тихою монотонністю життя — отже між 25 і 30 роком життя. Якийсь цинік вкінці каже: Відповідною порою для одружіння є шість місяців перед розводом.

ПОДЯКА.

Я, нижче підписаний, складаю свою подяку УНС. за скоре виплачення посмертного по смерти моеї жени Олени Готри, яка була членицею 269 відділу УНС, в Рачестер, Н. И.

Таксамо складаю щиру подяку урядови 269 відділу УНС. імени Івана Франка, всім його членам та моїм краянам, що взяли участь у похороні моеї жени.

Рачестер, Н. И.

Кирило Готра.

СКІЛЬКИ ЛІТ МАЄ НАША ЗЕМЛЯ?

Часто людина забуває, що є смішно дрібною частиночкою у всесвіті та що навіть найдовше людське життя є коротше від життя комахи одноднівки в порівнанні з віком нашої землі, з її великими перемінами та розвитком.

Скількиж літ має наша земля або цілий всесвіт? Точна відповідь на це питання не можлива. Ніколи, здається, люди не знайдуть наукових метод, що помогли би зовсім розяснити цю загадку. Але можна робити здогади, досить ближені до правди.

Астрофізика (наука про фізичну будову зір) відкрила останніми часами около 250 зоряних громад, поза окремими зорями, сонцем і планетами. В деяких із цих громад нараховували 40.000 до 100.000 зір, узгляднюючи лише доступні для людського ока. Правдоподібно в громадах цих є більше зір. Промінї зоряних громад доходять до землі часом за кількасот сітляних років, часом тисячеліть, а навіть соток тисяч літ. Це найліпший доказ, який страшно величезний простір є у вселенній, в якій наша земля є лише одною, малесенькою зіркою.

На початку всесвіта був певно якийсь великий хаос. Вчені здогадуються, що була якась мряковина з огня та пари. В ній лютували та боролися за будуче істнування і сонце (інакше ніж нині, більше, сильніше) і зорі, тисячі й тисячі зір. Одною з цих зір могла бути наша земля. Родилися тоді планети такі як Меркурій та Венера, Марс і Юпітер. Пізніше, як твердить сучасна аетрономія, стали творитися довкола кождої з тих кольосальних планет нові світи зоряні і входили поволі на шляхи, наказані мудрістю Бога.

Не доказано нині науково й безперечно, чи сонце було тоді в самому осередку тої фантастичної мряковини всесвіта, з якої повставали окремі світи, чи теж відірвалося сонце, так як інші планети, з якогось ще більшого комплєксу. Зате можна, самособою, дуже непевно, означити літа істнування сонця та планет у вселенній. По части дає нам тут вказівки наука про температуру, по части наука астрономії.

Словом: богато фактів потверджує, що **сонце та планети істнують около 9 до 10 міліярдів літ.**

Це така страшно величанська цифра, що ми не всилі уявити собі її. На звичайне вичислення від 1 до 10 міліярдів не вистарчило би цілого життя одної людини.

Первісні сліди віку нашої землі гинуть у мряці, яка не дається розяснити. Одначе історія віку землі та життя, що творилося на ній, є написана в уложенню її верств. Знане є, що колись дуже давно були на земській кулі великі полоси вод. Землі, в тісному того слова значінні, було небогато. Міліонів літ треба було, щоби ця вода уступала, а на світ щоби виглянули поверхні землі.

Колиж це ділося? Скільки літ приблизно бодай може мати наша земля? Геольоґія, палеонтольоґія, фізика та хемія згоджуються щодо того, що наша **земля істнує принайменше 1500 міліонів літ.**

Це також страшна цифра, яку годі собі уявити.

Але як повстала ця цифра? Відки таке твердження? Людскість завдячує це твердження поступові знання й науки меншьбільше останніх двацяти літ. В землі подекуди є руда урану. Руда ця може самочинно перемінитися частинно в рад, а частинно в гель, щоби вкінці приняти форму олова. Тому що вже точно обраховано, скільки того раду-олова може повстати в якімсь означенім часі з урану — то вже легко (найшовши потім у землі якусь скількість того раду-олова) ствердити, скільки часу треба було, щоби уформувався він у такій скількости, або: скільки літ віку має верства землі, в якій викопали цей матеріял.

Є, самособою, ще інші методи досліджування. Бож холод і горяч полишили свої сліди на землі тай з них учений може відчитати богато тайн — таж морські соли та піскові пустині зрадили вже свої тайни істнування. Тож земля істнує щонайменше 1500 міліонів літ.

За той час земська куля формувалася так, що зовнішня поволока творилася переважно з крему (Сі) та глину (Ал), під нею повставала верства з крему та маґнезу (Мґ). Той стан верстви є півглинний. Нижче творилася залізна верства (Фе) і ніклева (Ні), а за нею було щойно справжнє ядро землі.

Самособою на це треба було богато соток тисячів літ.

Скільки літ жиє на землі людина? скільки звірята та рослини?

Знову тут годі сказати щось зовсім певного. Треба комбінувати та порівнювати.

Є непевні дані, що людина жила на землі й тому міліон літ назад.

Так принайменше каже наука антропольоґії. Історична людина істнує на землі значно коротще около 250 тисяч літ. Це доказують розкопки. Та чим навіть і супроти тих 250 тисяч літ є 6 чи 7 тисяч літ, які в історії людства вже записано.

Та вертаймо до того, як творилося життя на землі.

Перших 600 міліонів літ істнування землі гине в мряці тайни, дальших 900 міліонів літ ішло доцільне формування земської кулі. **Перші дивовижні сотворіння та ростини (альґи) появляються на земській кулі щойно в тій добі.** Наука доказує, що найславніші з цих звірят і ростин з т. зв. „цамбрійської формації" має бодай яких 600 міл. літ. Найдавніші риби з „сілюрської" доби мають около 450 тисяч літ. Найдавніші звірята походять із доби девону. Щойно тепер повстають зариси лісів і перші комахи. Доба „карбону", себто вугляна, зперед 300 міліонів літ, зазначується вже вище і ширше розвиненими формами життя на землі. У вохкім і горячім підсонні тої доби зроджуються перші амфібії, великанські ящірки, величезні опанцировані звірі. „Пермська" доба приносить перші гади (рептилії) і перші чатинні (шпилькові) дерева, а „тріясова" доба зперед 170 міліонів літ дає землі листаті дерева. Здається, що щойно тепер появляються ссавці. В усякому разі вони не мають ще великого значіння. У світі мають перевагу все ще огидливі гади і плазуни. В „юрайській" добі літають ці гади і плазуни, плавають по морях — ще далі володіють. Але вже зроджується щось зближене до птаха: це археоптерікс.

Приходить „крейдова" доба. На землі є вже тепер атмосфера більше виносима для життя. Повітря охолоджується. Фантастичні сотворіння давніх літ вимирають — зате родяться нові, більше приноровлені до умовин життя. Це було тому 60 міліонів літ.

Тепер уже зачинається доба життя землі, більше знана.

Людини все ще не видно на землі.

Земля сильно переісточується фізично. Повстають молоді горя Гімаляя, Альпи. Зачинається володіння ссавців, зацвітають барвно ростини. Ця доба треває довго. Земля розвивається, кращає. Десь яких міліон літ назад появляються перші сліди людини.

Та приходить катастрофальна „ділювіяльна" доба. Страшні морози нищать майже все, що жиє. Це тягнеться майже 600 тисяч літ. Щойно тому 25 тисяч літ уступили ці смертоносні зимна та морози.

Людина, що вийшла ціло перед загладою природи або зубами хижаків — це дуже смішна — сама пригадує звіра — тепер у труді й муках пробивається через життя.

Що робила людина за тих 18 тисяч літ? Яка була її доля? Тяжко відповісти на це питання. Не оставила ніяких слідів із тих часів. **Щойно зперед сім тисяч літ маємо перші слабі історичні подробиці про людське життя.**

Коли поглянемо назад на великанську дорогу, яку первісна людина мусіла перейти, щоби вдержатися та вивести людство на якусь висоту культури, та коли порівнаємо себе, змінимо може погляд про нашу велич, потугу й розум.

КАРТИНА З ФІЛЬМИ „ТАРАС ШЕВЧЕНКО".

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ГАЛАЙКО ТРИЮМФУЄ.

"Rochester Democrat and Chronicle," Tuesday, February 5, 1929 доносить:

STEVE HALAIKO IN FLASHY SHOWING TO TRIM WHITE IN AMATEUR FEATURE.

Wins Every Session by Big Margin.

Steve Halaiko, the best 135-pound bundle of fighting nerves to ever show here in an amateur ring, gave Frankie White, local lightweight champion, a cuffiing he will long remember in the feature bout on the Rochester Athletic Club's card at Convention Hall last night. Moving and weaving about with the speed of a young antelope and showering his opponent with deadly leather from both fists, the National A. A. U. titleholder from Montour Falls won every round by a city block and did everything but knock the sturdy White of his feet in the final session.

It was one of the greatest exhibitions of boxing skill, rapid fire punching and marvelous dodging seen in a local ring, either professional or amateur, by a lightweight in some time. Halaiko was all over White from the first gong to the last ripping away at him with a lightning like left hand that he throws from any position, coming in or going away, and crossing with a right that shook White to his heels everytime it got home.

Blinds White with Gloves.

Seeking revenge for the one bad round that he spent at White's expense here last Spring Halaiko stepped about Frankie, hooked him with lefts and more lefts and finally after connecting eight straight times without being hit in return recrossed with a right that caused White to give ground. White, set on winning with his right hand wallop, tore after the elusive Montour Falls flash like a wild bull enraged by someone waving a red flag at him, but he only ran into a steady stream of punches. They came from all positions, short jolts and crashing right hand swings that nearly blinded the local champion.

Halaiko continued to set the same sizzling pace in the second session pecking away with his left and cutting his opponent to ribbons. Crimson began to spout from White's mouth in this round and although he rushed in with his right hand cocked for a clean shot at Steve the best White could do was get over one blow in this round. He did manage to lead at times but most of his punches either whizzed harmlessly over the Montour Falls boy's head or were blocked by his padded fists.

Coming out for the third and final round Halaiko opened up with a double barreled attack that had White reeling and groggy near the end of the session. "Biff, bang, crash, they came from every direction and White's head flew back as if struck with a sledge hammer. Steve was in and out so fast that he must have seemed like a ghost dancing about in front of the leg weary White. Frankie bled profusely throughout this round and was nearly out on his feet from the terrific two-handed shelling he absorbed.

Halaiko was roundly cheered at the finish by the largest crowd to ever see an amateur card in this city. Evidently they came to see how this amiable Western New Yorker captured the National A. A. U. crown and fought his way to the finals in the Olympic games, and they got an eyefull. We have seen Halaiko in some of his best performances but he was never in better form than last night.

ПРОРОЦТВА ПОГОДИ НА СІМ ЛІТ.

Учені приписують плямам на сонці великий вплив на погоду і клімат. Тепер директор обсерваторії в Бурж Аббе Моро зацікавився дуже тим питанням і переконався, що сонце дасть нам колись розвязку метеорольоґічної загадки, але покищо далеко до того. Збільшену діяльність сонця, що виступає періодично, можна порівнати з горячкою. У такій добі сонце викидає наче з реторти субстанції у всесвіт. Субстанції ті розділюються на найдрібніші молекули, такі дрібосенькі, що навіть годі вже їх уважати фізичним частинками. Годі собі просто уявити ту силу, з якою сонце викидає їх у всесвіт. На протязі 48 годин впадають вони в атмосферу, яка окружає землю. Вони впливають на магнетичну іглу, викликають електричні струї в телеграфічних дротах, а мабуть є також причиною полярної зорі. В звязи з тим є теж нагальні циклькони. А причиною того всього є „горячка" сонця, а не плями на сонці. Метеорольоґ Бесон, директор обсерваторії в парку в Монтресуріс, збирав дати пересічної температури в поодиноких місцях із сотки літ. Він запримітив тісну звязь між місяцями: квітнем і липнем. Виявилося, що після квітня, який мав пересічну температуру на 3° меншу від нормальної, то точно по 7 літах наступав холодніший липень а саме знову на 3°. Травневі (маєві) відповідає місяць грудень, але щойно після 8 літ. На основі тої теорії можна вже нині пророкувати прим., що червень 1933. перевищить на 3° середню свою температуру, бо квітень 1926. був також тепліший на 3°. Зате після цьогорічного холодного травня (маю) слід сподіватися морозного грудня.

ОКО БОГА В КРАТЕРІ ВУЛЬКАНУ.

Дослідник Південної Америки Мічел Геджс вернув із довгої подорожі і в лондонськім ґеографічнім товаристві мав відчит про незнане досі племя червоношкірих Індіян. Живуть вони у нетрях (джунґлях) а називають себе Зутуґілами. Владу над племенем виконують чарівники, а нарід сліпо слухає їх. Зутуґіли вірять, що боги живуть у глибині землі, бо в небі було би їм за горячо, тому, що там близько є пекуче жарке сонце. Крізь кратери вульканів глядять боги на землю. Коли Індіянин має поповнити якийсь учинок: украсти корову Індіянинові, вибити жінку або обманути приятеля — біжить на вершок вулькану і затикає кратер ріщам і травою. Але нелегко обманути богів. Найменша шпарка вистарчає, щоби побачили гріх, а тоді чоловікови горе! Та богів можна переблагати. Бо боги люблять дітей, тож велику приємність зробить той, хто вкине дитину до кратеру. Тому Індіяне часто справляють радість своїм богам і жертвують їм дітей, 2—3-літні дівчинки, як значно миліші і менше крикливі від хлопців. Анґлійські подорожники старалися відвести Індіян від тих кровавих жертв. Індіяне вислухали промову, нарадилися між собою і пішли засипати отвір кратеру. Анґлійці вже не ждали на викінчення тої праці, але мерщій втекли, бо один із Індіян, що приятелював із ними, зрадив, що чарівники приказали повбивати „білі лиця".

А що вбивати гостей є гріхом, тому не хочуть, щоби бачили це боги тай тому засипають отвір вулькану землею.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО СТАРОМУ КРАЄВИ.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Чорноморська Січ зібрала $325.30 на рідний край.

Як кожного року, так і цього пішла Чорноморська Січ з колядою, щоби тою дорогою призбирати жертви на допомогу рідній землі.

Заколядовано $195.30.

На хрестинах в нашого Чорноморця т. Івана Ґельнера зложено на зазив т. Чопа $17 і призначено на УВО. Жертвували по $5: Т. Чіп, В. Ґельнер, а В. Глюд $2.

З продажі часопису „Сурма" і з инших жертв прийшло $15, які призначено на боєву акцію, А т. В. Кушнір зложив ще $2 на часопис „Сурму".

Чорноморська Січ зложила ще від себе $100 на будову Дому Українських Інвалідів у Львові.

Разом вислано до Обєднання $325.30.

Річ ясна, що Січ могла би ще більше зібрати, колиб громадянство ставилося до січової справи з більшим розумінням. Січовики намагаються піддержувати в Ню Йорку ідейне життя і бодрого духа. Скільки тут ріжних організацій, що славляться, що у них сотки членів, а питайте їх, яка у них ведеться робота, яка їхня жертвенність на боротьбу чи инші наші національні потреби в старім краю і тут в Америці. Ми щиро просимо наше нюйорське громадянство піддержати Січовиків у їх ідейних змаганнях, бо з того буде користь для нас самих, а далі і для поневолених наших братів у старім краю.

Жертвували Січовики Чорноморської Січи на дім Інвалідів: Т. Чіп 30 дол., М. Яцишин 10 дол., І. Перчишин 10 дол., В. Ґельнер 10 дол., І. Ґельнер 10 дол., І. Головінський 6 дол., В. Варениця 5 дол., Г. Перчишин 5 дол., І. Малайко 5 дол., І. Матусь 2 дол., В. Мельник 2 дол., І. Скалацький 2 дол., М. Сверк 1 дол., П. Кузів 2 дол. Сьогорічна коляда: С. Ковбаснюк 10 дол., Я. Кулинич 4 дол., М. Клімець 3 дол., П. Стасюк 3 дол., Н. Ярема 3 дол., І. Головінський 3 дол., М. Гирич 3 дол., І. Лисюла 3 дол., Й. Копач 3 дол., І. Савка 3 дол.; по 2 дол.: О. Зазуляк, М. Микитович, С. Тураш, В. Касян, Г. Ковердович, А. Мавчинюк, К. Костишин, В. Ґельнер, К. Марчак, М. Антоніна, о. Понятишин, Я. Корнат, П. Ярема, А. Бріцький, В. Мальчук, М. Сурмач, Т. Чіп, М. Тимків, Я. Тарас, А. Марків, о. Іванишин, І. Скляр, Г. Ковердович; по долярови зложили: А. Фінько, М. Голубович, А. Слюсар, Е. Яцишин, А. Землінський, Й. Приступа, М. Павх, В. Малка, А. Фінлка, Г. Стачинський, П. Мельничук, Н. Лях, А. Мурин, С. Карпишин, І. Буксин, М. Лекота, Ф. Огродник, П. Дякович, М. Евусій, А. Трач, Г. Марчак, М. Лях, А. Мільчук, М. Близнак, Трапак, Я. Гаврилко, М. Пасічник, Г. Кравчук, Т. Бережанський, Г. Рангат, І. Кащак, М. Гулька, Я. Тарас, Ф. Огродник, Г. Сивоус, О. Чопій, Г. Тхір, Г. Алунка, Ф. Червоний, Г. Агрис, І. Кавляйчук, Г. Баглай, Т. Лемко, М. Миркун, Г. Романчук, Л. Рузель, Стоколоса, Ф. Кузів, М. Пільо, В. Сітніков, М. Сурмач, П. Гуменюк, Ф. Сваришевський, Г. Вирко, А. Гарісон, К. Остишин, М. Перчишин, Г. Перчишин, П. Кучмак, С. Ядловський, І. Голуб, Ф. Стельмах, М. Цимбалістий, І. Ваблак, А. Бойко, С. Качмарський, М. Гельнер, С. Клімець, М. Клімець, М. Лозінський, Д. Войціховський, І. Лозінський, Ковальський, М. Скубова, Ю. Бедросов, М. Завойко, Й. Переновська, П. Гасамюк, М. Зарічний, В. Петрик, В. Бойко, М. Вуйцикевич, В. Козак, Я. Пшик, Й. Фіялковський, А. Паньковин, П. Липка, Н. Кука, Т. Пилипчук, Сай Мері, І. Приймак, Д. Чайка, С. Шевчук, В. Малик, К. Липка, І. Ґельнер, М. Скляр; 2 дол. зложив М. Євуш; 1 дол. 50 цнт. Д. Каралявич; по 50 центів: В. Гарачай, Й. Цимбалістий, Л. Трач, В. П., К. Кузуковський, В. Юрківський, І. Васичко, Т. Семків, Н. Сеньків, І. Козаревич, М. Каришин, П. Ковач 55 центів, П. Возняк 75 цнт.; а І. Р. 1 дол., Маліцький 1 дол., Почкурський 50 центів.

ВІДВІДИНИ СІЧОВОГО БАЗАРУ.

103 Евеню А, Ню Йорк).

Від дня 29. січня до 5. лютого, 1929, відвідали книгарню і музичний склад „Сурма" отсі замітнійші гості:

о. Василь Гривнак зі **Стемфорд, Конн.** Купував книжки для устроєння діточого представлення. Се мала, але згідлива громада, люди маються незгірше, богато з них має свої доми й бизнеси.

Григорій Синенко з **Асторія, Л. Ай.** Замовив ортофонічну машину.

Президент фонографічної компанії Коломбія, Рутенберґер, відвідав Січовий Базар на знак признання, що найбільше рекордів Колюмбії розходиться через отсю торговлю. Оглянувши всі закутки, зложив п. Рутенберґер желання п. Сурмачеви, управителеви Базару. П. Сурмач, на доказ довіря, яке мають покупні до Січового Базару, запрезентував п. Рутенберґови чек гром. **Костецького з Мк Кіз Ракс, Па.,** на котрім зовсім не було виповненої грошевої суми, бо п. Костецький не знав, кілько буде коштувати замовлений товар, і тому полишив до волі Січового Базару написати на чеку таку суму, кілько буде треба.

Самійло Корплюк з **Монтвил, Н. Дж.,** приїздив за українськими рекордами і польками на пяно, а таксамо Степан Мазуркевич і Павло Паламарчук з **Ґрінвіч, Конн.** Михайло Ніздропа з **Бруклина** привіз покупнів з Ґрінвил, котрі закупили 34 музичних рекордів.

Семен Кафтан, чільний громадянин з дільниці **Гарлем** в Ню Йорку незвичайно похвально висловився про проект продавання цілих бібліотек разом з бюрком на сплати.

Григорій Шустикевич з **Джерзи Сіті** давав ради, як заінтересувати Українців в Джерзи Сіті продажю української бібліотеки на сплати, а тесаме зробив Филип Шалак з **Бруклина.**

Петро Рибенський, корнетист з **Кліфтон, Н. Дж.,** приїздив за нотами Гуменюка.

Филип Гулька з **Пасайк, Н. Дж.,** закупив шафу на бібліотеку.

Роман Слободян, **головний фінансовий секретар Укр. Народ. Союза,** відвідав Січ. Базар і купив нові рекорди.

Панна **Іванна Скубівна з Ню Йорку,** що перебувала 6 місяців в **Галичині** і в Західній Европі, приїхала недавно до Ню Йорку і відвідала Січовий Базар. Вона була якраз у Львові в часі польських погромів проти Українців дня першого листопада, 1928. Каже, що українські центральні інституції економічно зовсім зруйновані. Мимо сього народний дух не впав, противно, ще скріпився. Ті, що схопювалися до угодового життя в Польщі, піднесли гордо голову і розпочали безоглядну боротьбу з наїздниками. У Львові всюди на улицях чути українську мову. Загал Українців надіється на визволення Галичини з польського ярма в часі сподіваної війни межи Німеччиною і Польщею. Поляки дуже респектують Українців та прямо бояться їх і через те ненавидять та переслідують. Недавно розвязали всі руханково-спортові товариства „Луги".

Василь Савицький, учитель з **Бруклина,** приїздив за найновійшою книжкою „Літературно-Наукового Вістника". Запитував, як розходяться його рекорди, котрі він відспівав для О Кей Одеон Компанії.

Іван Першин, б. **Український Січовий Стрілець,** закупив цілу українську бібліотеку разом з бюрком вартости 100 долярів. Дуже похвалював проект продавання українських бібліотек для свідомих українських громадян.

ЯК EDDIE CANTOR СТАВСЯ МІЛІОНЕРОМ.

Драматична історія дорібку славного коміка, написана ним самим в книжці „My Life Is In Your Hands".

В книжці під наголовком „Моє Життя у ваших Руках" Eddie Cantor, люблений комік Бродвею, оповідає історію, як він, з улиці Eldridge, добився слави великого артиста. Однак найзамітнійша його історія се, як він стався міліонером. Тоді він вже був знаний як світило у світі артизму і заробляв на толішні часи великі гроші. Він був дуже товариським і не відмовлявся в нічому своїм товаришам і не знакомим. Маючи більший нахил до роблення гроша чим забавлення публики, був легкою жертвою аґентів продаючих нафтові шери. Там він вложив свої ощадности і все стратив, а надобавок ще і захорував.

Одного дня покликав його на телефон п. Daniel Lipsky, приятель його молодих літ, а тепер місто-голова Менуфекчуререс Трост Компанії. П. Lipsky, знаючи як п. Cantor легко тратить гроші, намовив його, щоб зачав щадити, але в той спосіб, що обдовжив його на $10,000, котрі банк інвестував в Liberty Bonds. При кінци року п. Cantor стався гордим властителем $10,000, а осягнувши більшу платню, п. Lipsky намовив його, щоб надвишку вложив у шери Менуфекчуререс Трост Ко.

Банк постарався також, щоб защадив гроші і на хату.

А тепер сам п. Cantor оповідає свою історію:

Заощадив Дім.

В 1920 році, вертаючи з дороги, приїхав я під ч. 631 Е. 168 ул. в Бронкс, де досі я все мешкав і знайшов хату порожну. Нікого не було в хаті Трохи здивований і затрівожений зателефонував я до Дена. Я не міг зрозуміти, що сталося. Ден старався мене вспокоїти.

„Се нічого Eddie. Ida потребувала троха відпочати і перенеслася з дітьми до Мавнт Вернон".

„Він додав, що сейчас прийде", продовжав п. Cantor:

„Ми стали перед гарним домиком з білою фасадою та ріжного рода цвіття. Що за гарна хата, сказав я. Я був змучений після довгої подорожі і місце се виглядало мені дуже гарним для злуки з моєю жінкою і дітьми ще раз.

„Се твій дім", сказав Ден.

„Чи справді се...!" Я був зворушений. Сльози закрутились в очах.

„Два літа скінчилися і ти маєш, щось хотів"

„Ти кажеш, що се все моє, мій дім, моє місце?"

„Ось тут твій дід, право власности до твоєї хати. Ми думали, що се буде несподіванка для тебе. П. Jonas сам вислав знатоків з банку, аби бути певним, щоб за гроші дістати правдиву вартість. А тепер се все твоє. Ти заслужив собі се."

Cantor стався Міліонером.

За пару літ п. Cantor стався міліонером і зовсім не знав про се. Одного дня, сидячи в огороді хати п. Nathan S. Jonas, голови Мануфекчуререс Трост Ко., п. Jonas витяг з шуфлядки рахунковий рапорт.

„Ось, Eddie, сказав він, се послідний обрахунок твоїх маєтків. Була се тяжка дорога для тебе, однак все висша і висша. Я гратулюю тобі, Eddie. Днесь ти міліонером."

П. Cantor оповідає: „Я взяв сей рахунок до рук і дивився на числа. Один міліон долярів! Підчас коли я був дуже занятий будовою моєї карієри, мої ощадности і інвестиції росли також. В 1924 я осягнув першу нагороду в контесті одного магазину за найліпшу відповідь питання: „Що ваш банк робить для вас у вашій околиці". Якуж ліпшу відповідь міг я дати, як не мій фінансовий вислід? Мануфекчуререс Трост Ко. нагороджено також банкової услуги посудиною, на яку вповні заслужив."

Ось се історія молодого хлопця з Іст Сайд, котрий колись голодував, а котрий тяжкою працею спинався в гору при помочи товариської поради великого американського банку і днесь стався богачом.

Жінка (в сварці до чоловіка): Ти оженився зі мною, що я мала гроші.

Чоловік: Ні, лише тому, що я не мав грошей.

Жінка: Цеж на одно виходить!

Чоловік: Ні, бо колиб я був мав гроші, то взагалі не женився би.

Жінка (до сусідки): Я зараз знаю, коли лише мій чоловік грав у карти, чи він виграв, чи програв.

Сусідка: Якжеж це?

Жінка: Коли він програв, то вішає штани через крісло, як іде спати, а як виграв, то ховає штани під подушку.

Осип Турянський.

ЧУЖА ПАНІ.

Господар Кость виглянув з вікна своєї хати, і з великого дива перехристився. На його подвіре заїхав віз, на котрому сиділи дві чужі особи: на переді візник у селянськім убранню, позаду якась пані у великім чорнім капелюсі. Його зачудовання було тим більше, що якраз одну хвилину раніше він перебив сварку своєї жінки ось яким досадним на пів жартобливим вигуком:

— Ти, моя небого, так уже влізла мені в печінки, що не зістається мені нічого иншого, тільки взяти з тобою розвід і оженитися з якоюсь делікатною панею...

До вікна приступила також Костева жінка і як тільки побачила паню, що злізла з воза й разом із візником почала здіймати клунки, так і застигла з німого переляку, бо була дуже забобонна. Кость іще додавав їй страху. Показував їй сю паню та промовляв до неї:

— Бачиш?... Вже якась приїхала!...

Відчинилися двері і в хату найперше упхався якийсь великий кіш зі скринкою, а за ними візник, який поставив клунки серед хати, опісля зняв шапку та привітав господарів:

— Слава Йсусу Христу.

Зараз за візником увійшла в хату чужа пані з валізкою, яку поставила на лавку, й одночасно промовила:

— Нех бендзє похвальони Єзус Христус!...

Аж тепер Кость відповів:

— Слава на віки... А ви хто такі?

Чужа пані приступила скорим кроком до Кости, обняла його за шию, поцілувала й запитала:

— Браце, нє познаєш мнє?...

Костева жінка хотіла як ранена тигриця кинутися до неї та крикнути: „Геть мені від мого чоловіка, ти світова заволоко!"... Одначе стримало її від вибуху те, що Кость ані не обняв, ані не поцілував сеї пані, тільки стояв та німо позирав на неї. А коли пані повторила питання, чи він її пізнає, — Кость відповів:

— Ні, пані. Ніколи я вас не бачив.

— Алєж, брацє, пшипатш мі сі лєпі. Таж я твоя сьостра!...

— Ні, пані. Мої очі кажуть, що пані не є моєю сестрою.

— Чему?

— Бо моя сестра була молоденька дівчина.

На се чужа пані питала (все по польськи), чи він думає, що вона відразу вродилася старою? І вона була колись молодою дівчиною. Пішла до панів у найми, де служила 40 літ. А тепер пани її вже не потребують і позбулися її. І от вона пригадала собі брата і приходить до нього на старість.

— Пані — говорив Кость, — мої вуха кажуть, що пані не є моя сестра...

— Якто вуха?

— Моя сестра, — казав Кость, — говорила по християнськи, так, як її мати навчила. А ви, пані, балакаєте до мене по шляхецьки, бо не вмієте говорити по нашому...

— Цо значи „по нашому?..."

— Ну, значить, по українськи...

— Браце, я запомняла по руску. Пшеця 40 лят обрацалам сє помєндзи панамі, ктуре нігди по руску нє ґадалі, то якже мнялам памєнтаць рускі єнзик? Запомнялам цалковіце по руску ґадаць.

— Отже бачите, пані: се найліпший знак, що ви не є моя сестра. А чому не є? Бо моя сестра не забулаб навіть за сто літ мови свого батька й матери.

Пані стала заклинатися на все в світі, що вона Костева сестра, але Кость махнув рукою і всю справу ось як вирішив:

— Пані, шкода говорити. Як сестру не прийму вас до себе, тільки хіба як якусь шляхетну паню. Але я бідний чоловік. Не маю чим годувати панів. Як хочете бути в мене на станції, то добре. Але мусите платити мені місячно 100 золотих... Моя старенька, годишся на се?

Настя дуже живо відмовлялася згоди тим, що нема в хаті місця...

— А як пані дасть 200 злотих місячно?... — моргнув до жінки Кость.

— І тисячу злотих не хочу, — відрубала жінка.

Але щоби показати, що в хаті він пан, Кость сказав більше до своєї жінки, ніж до пані:

— Як пані хоче, то може зістати в мене за 50 злотих місячно...

Сі Костеві слова обурили рівно його жінку й паню. Жінка покищо мовчки кипіла, а пані розкричалася:

— Якби я мняла 50 злотих месєнчнє, то ябим сє навєт нє патшила на такєго хлопа, як ти, муй брацє.

— Отже бачите, пані: і по вашій мові й по вашій души пізнати, що ви не є моя сестра.

Тоді пані вийняла якийсь папір і дала Костеві читати. Якраз надійшов Костів син, Василь і прочитав, що пані зветься Олена Ґаздюк. Пані запитала, чи так називається його сестра? Колиж Кость відповів, що так, пані крикнула:

— Чи вєржиш нарешцє, же я товя сьостра?

— Ні, пані!

— Длячєго нє?

— Бо се метрика моєї сестри, але не ваша, пані.

— Цо то значи? Цо то значи? — кричала пані. — То ти мисліш, же я украдла те метрики?...

Пані сіла при столі й заявила, що не рушиться з хати, а Костя запхає у кримінал за тяжку образу її гонору.

Кость зауважив супокійно, що справді може дістатися до кріміналу, коли пані лишиться в нього. Тому радить їй, щоб вона зараз же покинула його хату. З тими словами він разом із Василем і візником забрав її клунки, виніс на двір і поклав їх на віз. Пані весь час виривала їм клунки з рук і кричала. Але коли все те нічого не помогло, вона нагло й несподівано почала з гніву й болю ось як лебедіти та плакати чистою українською мовою:

— То ти свою рідну сестру з хати на старости літ викидаєш? Такий ти мій брат? Ні, ти не брат, ти Каїн, обірванець, дурень! А, щоб хата тобі завалилася! Щоб тебе присипала! Щоб ти не мав потіхи зі своїх дітей, ти дрантюху!

Тепер сталося щось дивне. В Костеві наче щось збудилося. Його лице прояснілo, він прискочив до пані і крикнув:

— О! Тепер я знаю, що ви пані, моя сестра. Бодайже тебе... Чомуж ти відразу не обізвалася до мене так — по людськи?

Обняв та поцілував її, заніс її клунки до хати, посадив її за стіл і сказав до неї:

— Не думай, небого, що я тобі таку кривду зроблю, як ті пани, що в них ти дармо стратила молодість і життя.

Сестра плакала з радісного зворушення, перепрошувала брата й цілувала його в руку.

